

CRISTINA PLANIANIN SIMIĆ, SERBIA

Key words: children's folklore, rhymes, children's creativity, chanting, singing

Rhymes from Costei and Nearby Villages

Even though there is a big need for studying the children's folklore in Vojvodina and shedding light upon this folklore genre and its subcategories, rhymes are unjustly left at the periphery of scientific research. Apart from my love for children and their imaginative games, my research was inspired by the sad fact that there are not many children living in the research zone, especially Romanian children.

Rhymes usually precede children's games. They are chanted in order to divide children in two or more groups. I also found examples of rhymes which have a melody or which require a certain combination of singing and chanting. Sometimes meaningless words can be heard in rhymes, which are children's miniature creations. These words are thought up by children themselves or they are taken from another language because, in rhymes, the sound game of syllables and words is what's important to children, not the text itself.

Today, apart from many folklore genres which exist only in the memories of older generations, rhymes are alive. They represent a folklore subcategory which is passed on from generation to generation, and which constantly changes, develops, and is being enriched with new contents from children's contemporary world.

Numărătorile din Coștei și din satele din jur

Studierea folclorului copiilor, în special a numărătorilor din Voivodina a rămas, din păcate, o latură puțin aprofundată în studiile cercetătorilor. Chiar dacă au fost mulți etnomuzicologi care au arătat importanța studierii acestui gen de folclor, până acum nu s-au făcut studii importante în acest domeniu.

Intenția mea este ca prin această lucrare să indic elementele poetico-muzicale din numărătorile subcategoriei folclorului copiilor din Coștei și din satele învecinate. Materialul muzical-folcloric, întregit și analizat, are la bază cercetările făcute pe teren în mai multe rânduri, în perioada 25 mai 1999 – 8 decembrie 2002, în satele Coștei, Voivodinți, Mesici, Iablanca și Sălcița. Pentru lucrarea aceasta, sunt culese și analizate 24 de numărători, dar numai trei sunt folosite în lucrarea de față ca exemple muzicale ilustrative.

Este un fapt dovedit că există diferențe între românii bănățeni din zona dealurilor din jurul Vârșețului (cu care seamănă și românii din jurul câmpiei Vârșețului), pe de-o parte, și românii bănățeni din Câmpia Banatului. După cultura materială, obiceiurile și caracteristicile dialectale, românii din zona dealurilor (Srediștea Mică, Marcovăț, Coștei, Voivodinți, Sălcița, Iablanca și Mesici – Coștei și Voivodinți fiind localitățile de pe Valea Cărașului) seamănă mai mult cu localnicii de pe dealurile Carpaților din România decât cu românii din Câmpia Banatului sârbesc. Chiar dacă nu sunt date precise despre perioada și despre felul în care s-au întemeiat aceste localități din zona dealurilor, există indicii care ne permit să considerăm aceste sate ca fiind cele mai vechi așezăminte românești din Banatul sârbesc¹.

Pentru colectarea materialului prezentat în această lucrare s-au folosit mai multe metode științifice:

- metoda observării directe
- metoda interviului
- metoda experimentală

Numărătorile și unele variante ale acestora au fost înregistrate în întregime și sunt considerate ca fiind cele mai reprezentative pentru această zonă geografică.

În timpul adunării materialului inclus în această lucrare, am întâlnit și unele dificultăți: în satele în care am făcut cercetare de teren: Mesici, Voivodinți, Iablanca și Sălcița sunt foarte puțini copii români. De exemplu, în Voivodinți, întrebându-l pe Gheorghe Vucicu (11ani) cu ce copii de pe aceeași stradă se joacă, acesta mi-a răspuns că este singurul copil de pe strada respectivă și că se poate juca cu copiii de aceeași vârstă doar la școală. La fel s-a întâmplat și în Iablanca, unde dl. Lazăr Novac (47 de ani) ne-a spus că sunt doar 12 copii școlari de naționalitate română în satul respectiv.

---

¹ Maluckov 1985: 31

În scopul colectării a cât mai multor exemple autentice am încercat, pe cât a fost posibil, să înregistrez un număr de numărători de la copiii școlari (între 8-15 ani), precum și de la persoane mai în vârstă (până la 70 de ani), astfel fiind posibilă o analiză mai profundă a numărătorilor în ultimii 80 de ani, pe teritoriul respectiv.

După modelul cercetătorilor care s-au ocupat de problema clasificării² folclorului copiilor, numărătorile aparțin unei subcategorii folclorice în care sunt clasificate și altele:

- numărătorile
- cântece-formule
- cântece legate de anumite jocuri pentru copii
- cântece diferite (cântece cu caracter distractiv, cântece menite învățării numerelor și exersării memoriei, cântece învățate la grădiniță, cântece cu conotații sexuale).

Interior sârbesc; foto: Felician Săteanu

Numărătorile

„Numărătorile sunt formele cele mai interesante din punct de vedere muzical dintre creațiile folclorului copiilor. Datorită libertății nelimitate a copilului de a se folosi de cuvinte și silabe, numărătoarea este mijlocul cel mai mobil care poate să „formeze“ și să realizeze dorințele și fanteziile copilului. Dorința copilului nu este de natură verbală, ci pur muzicală. Este vorba despre muzicalitatea metrică și ritmică³.“

Numărătorile anticipează de obicei jocurile copiilor. Acestea se rostesc cu scopul „împărțirii“ în două sau mai multe tabere ori grupuri, ca să se decidă între ei cine va prinde, cine se va „pune“, etc⁴. Folclorul copiilor este foarte bogat în numărători, acestea fiind un element

---

² Fracile 1987: 32

³ Basic 1956: 246

⁴ Fracile 1987: 32

caracteristic pentru jocurile copiilor. „Fiecare copil avea numărătoarea sa. Întotdeauna se certau cine va număra pentru că cel care o făcea știa exact numărătoarea care să-l excludă chiar pe el⁵.“

Scopul numărătoarei nu este acela de a-i număra pe participanții la joc, ci pentru a-l alege pe unul singur. Este un fel de impunere a «dreptății sorții» și de aceea rolul numărătoarei este foarte important. Întreaga numărătoare este inventată și există numai pentru acea ultimă silabă și ultimă mișcare⁶.“

Majoritatea numărătorilor se scandează. Totuși este important de remarcat că pe teren am găsit și numărători care se cântă (ex. 3) sau se rostesc într-o combinație de cântec și scandare (ex. 2). Pornind de la conținutul tematic al numărătorilor pe care le-am notat și pe baza silabelor finale accentuate sau neaccentuate (acest principiu al categorisirii numărătorilor este preluat de la etnomuzicologul Jerko Bezic⁷), le putem împărți în câteva categorii:

- numărătorile cu text neinteligibil, dar cu ultima silabă accentuată (acatalectic)
- numărătorile cu text preluat de la o altă naționalitate cu ultima silabă accentuată (acatalectic)
- numărătorile cu unele cuvinte neinteligibile, a căror ultimă silabă este accentuată (acatalectic)
- numărătorile cu text în general inteligibil, cu ultima silabă accentuată (acatalectic) (ex. 1)
- numărătorile cu text în general inteligibil, cu ultima silabă neaccentuată (catalectic)

Un mare număr de numărători conțin cuvinte inventate sau preluate dintr-o altă limbă, acestea fiind adesea scandate de către copii, chiar dacă ei nu înțeleg ce înseamnă cuvintele respective, neștiind nici măcar despre ce limbă este vorba. Aceste cuvinte fără noimă sunt folosite pentru a potrivi rima în interiorul versului și pentru jocul sonor din interiorul silabelor. Modelele metro-ritmice sunt formate în general din 3 până la 16 secțiuni. Sunt rare exemplele ce conțin 7, 8 (ex. 2), 9 sau 10 secțiuni. Sunt ceva mai des întâlnite cele cu 5 secțiuni, cel mai des întâlnite fiind cele cu 8 și cu 6 secțiuni (ex.1). Din punct de vedere ritmic, numărătorile analizate au structura binară într-un mare număr de exemple, în timp ce structura ritmică ternară este mai rar întâlnită (ex. 1). Pentru copii, ritmul este cel mai important element – și totul i se supune. Cuvintele și silabele reprezintă doar un mod folosit de către copii pentru a-și exprima propriile nevoi de mișcare. Cercetările din domeniul psihologiei au dovedit că acest ritm de bază este identic tuturor copiilor din lume⁸. În unele numărători și accentul se supune ritmului astfel încât pulsația ritmică în timpul interpretării rămâne neschimbată. Versurile nu sunt grupate în strofe, ci urmează unul celuilalt. Ele conțin de la 3 până la 12 silabe – ceea ce reprezintă o excepție. Pe lângă versurile cu un număr par de silabe (4, 6, 8, 10 sau 12), există și versuri cu număr impar (3, 5, 7, 9).

Cele mai întâlnite sunt 3 tipuri de versificare:

1. octosilabic,
2. heptasilabic,
3. hexasilabic.

Cel mai caracteristic și cel mai des întâlnit vers este cel cu 8 silabe simetrice (4+4), iar cele mai rare sunt versurile asimetrice (5+3) în exemplele. Următorul ca număr și frecvență este versul cu 7 silabe (4+3), mai rar (3+4) și (5+2). Versul cu 7 silabe în cântecele populare românești a

⁵ Bojan Jovanovic, Kt 9/A

⁶ Basic 1956: 246

⁷ Jerko Bezic, Folclor muzical de pe insula Zlarin, Arta populară, Zagreb 1981: 60, și Niță Frățilă 1987: 32

⁸ Sulișteanu 1968: 211-227

Costume populare sârbești; foto: Felician Săteanu

fost descoperit de către etnomuzicologul român dr. Ghizela Sulițeanu și a fost confirmat de către Constantin Brăiloiu: „Este evident că, în adevăr, unele serii au numai șapte silabe, nu opt, și că ele se termină pe o unitate metrică accentuată, nu pe o atonă.”⁹

Versul cu 6 silabe l-am găsit în numărătorile analizate (ex. 2, 3). Sunt rare exemplele în care versificarea este constantă, de exemplu:

- versul octosilabic (variante ale aceleiași numărători)
- versul de 7 silabe (4+3 , din nou variante ale aceleiași numărători).

La celelalte exemple de numărători găsim versuri cu durate diferite și în cele mai diferite combinații a 2, 3 sau mai multe tipuri de versificare, fără vreo regulă anume - ceea ce confirmă forma liberă în genul acesta de creații ale copiilor. Extrema acestor tipuri de combinări este expusă într-un exemplu unde versurile conțin un număr diferit de silabe cu durată diferită - de la 3, 4, 7, 8, 9 și 12 - care se succed fără să urmeze vreo regulă anume. În acest fel avem un joc de sunete în silabe care ne uimește nu prin modul său „dezorganizat,” ci prin creativitatea și inventivitatea în cadrul acestor reguli de sine stătătoare - care sunt, de fapt, foarte simple.

Totuși, dacă am căuta vreo „regulă“ în cadrul versificării, cum ar fi ordinea numărului de versuri, nu o vom găsi pentru că pe acest plan copilul are „dreptul“ și libertatea de a crea după propria alegere, ceea ce ne duce la concluzia că silabele și cuvintele reprezintă doar mijloacele de a crea o formă specifică – „mijloacele care nu implică nici continuarea, nici ordinea”¹⁰.

Dacă privim sistemul de versificare al copiilor din perspectiva legăturii organice a acestuia cu ritmul, putem observa un întreg șir de reguli. Dovada acestui fapt o putem găsi și în lucrarea lui Constantin Brăiloiu¹¹, care a grupat formulele ritmice numite „serii“ în funcție de valorile lor și a

⁹ Brailoiu 1956: 135

¹⁰ Bašić, 1956: 246

¹¹ Brăiloiu 1956: 121-171

făcut mai multe tabele ritmice:

- 1) tabelul este format numai din optimi, unde seriile ritmice diferă unele de celelalte după structura versului în interiorul rimelor (9 formule)
- 2) tabelul este format din optimi și pătrimi (12 formule)
- 3) tabelul este format din pătrimi (2 formule)
- 4) tabelul este format din optimi-pătrimi și șaisprezecimi în combinații diferite (24 de formule)¹².

Acestui sistem ritmic, cu regulile menționate, îi aparțin și numărătorile adunate în această lucrare. Linia melodică a numărătorilor care se cântă este simplă și silabică. Se desfășoară pe tonuri vecine, cu unele salturi, cel mai des de terță mică descendentă sau ascendentă, în toate exemplele (ex. 2, 3). Nu există salturi mai mari în linia melodică a numărătorilor. Un cântec „1, 2, 3, 4, 5” este, totuși, o excepție din punct de vedere melodic. Linia lui melodică este compusă din oligocordii subpentatonice diatonice:

- biton
- biton care tinde spre triton
- triton (ex. 2)
- tetracord
- tetraton

Chiar dacă sunt doar 6 exemple ale numărătorilor care se cântă, putem să observăm unele motive melodico-ritmice care le sunt comune. Analizând, am ajuns la concluzia că același motiv melodico-ritmic poate fi găsit și în alte cântece analizate din categoria folclorul copiilor.

Forma muzicală este compusă din:

a) exemple compuse dintr-un vers melodic care se repetă de două sau de mai multe ori cu modificări minore sau mai mari:

AA (ex. 3), AA,AA,..., AA_{v1}, Av₂, Av_k cu părțile care se scandează,

AAP și AAPAAP (ex. 2).

- b) un singur exemplu compus din 2 versuri melodice, din care primul este repetat de mai multe ori cu scandare după ultimul vers cântat: AAAAA BP.

Versurile melodice ale numărătorilor au cadență pe treapta întâi, cu excepția unui exemplu, pe treapta a treia.

¹² Comișel 1972: 461

Numărătorile sunt o categorie vie a folclorului, care rezistă în ciuda influențelor care tind să-l modifice, schimbe și să-i actualizeze conținutul. Ele influențează dezvoltarea creativității, imaginației și dezvoltarea intelectului în viitor. Copiii schimbă numărătorile și creează altele noi, în funcție de interesele și talentele lor. Prin joacă, copilul învață despre reguli și disciplină, devine mai descurcăreț și imaginativ. Materialul adunat oferă o perspectivă asupra unei părți a folclorului copiilor actual al românilor din Voivodina. Ei trăiesc în contact permanent cu păstrătorii altor tradiții muzicale, din care cauză nu întâmplător găsim aceleași exemple muzicale și la români, și la sârbi.

Din punct de vedere lexical, unele exemple au preluat bucăți din frazele în limbi străine, la fel apar și cuvinte arhaice sau inventate, care deseori se folosesc pentru rimă sau pentru sonoritatea silabelor. Imaginația și creativitatea copiilor se folosește de expresii și imagini auditive, de rimă, dublarea cuvintelor, aliterații și asonanțe. Unele texte în numărători deseori sunt fără sens, dar totuși oglindesc psihicul copiilor, asociațiile lor, observațiile lor, talentele și lucrurile preferate lor. În aceste creații unice se combină jocul și mișcarea, imaginația și lumea reală.

Din punctul de vedere al poeticii, muzicii și tematicii, numărătorile în limba română relevă lumea copiilor. Ele sunt considerate doar o parte a folclorului românilor din Voivodina, care rezistă și se schimbă în funcție de timp, se intercalează și se îmbogățesc cu forme și conținuturi noi. În afară de funcția distractivă a acestui gen, ele relevă mentalitatea, felul de a gândi și starea de spirit a noii generații, cea de la începutul secolului XXI.

Costume populare sârbești; foto: Felician Săteanu

BIBLIOGRAFIE

1. Bašić, Elly, „Brojalica-melografski problem dječjeg poetskog stvaralaštva”, Rukopisna zbirka instituta za narodnu umjetnost, Zagreb, 1956, p. 246
2. Bezić, Jerko, Folclor muzical de pe insula Zlarin, Arta populara, Zagreb, 1981, p.60
3. Brăiloiu, Constantin, La Rithmique Infantine, “Les Colloques de Wegimont“, Paris-Bruxelles, 1956, p. 121-171
4. Comișel, Emilia, Folclorul copiilor –Studiu și antologie, Editura muzicală, București, 1982, p. 7-51
5. Frățiță, Niță, Vokalni muzički folklor Srba i Rumuna u Vojvodini. Komparativna proučavanja, Matica srpska, Udruženje folklorista Vojvodine, Novi Sad, 1987 p. 32
6. Sulițeanu, Ghizela, Kinestezia și ritmica folclorul copiilor, ”Contribuția psihologiei la studiul comparat al folclorului muzical”, Revista de etnografie și folclor, tomul 13, București, 1968, p. 211-227
7. Jovanović Bojan, informator, Kaseta 9A, kućna arhiva
8. Maluckov, Mirjana, Rumuni u Banatu, Etnološka monografija, Posebna izdanja, Vojvođanski muzej Novi Sad, 1985.